ყვავ ყორნები ილიას აჩრდილის გარშემო

(1908-1909 წ.წ.)

მე როდი მიკვირს, ილიას აჩრდილის გარშემო ყოვ-ყორნები რომ ჩხავიან, არა ჩუმდებიან. ასე უნდა იყოს სწორედ: მსგავსი მოვლენა ხვედრია დიდებულ ადამიანთა, ხოლო ბრალდება ილიასი, რომელიც მხოლოდ ერთის მხრიდან გაისმის, ნიშანია იმისა, რომ ბრალდმდებელთ მის მკვლელობაში ალბათ ფეხი უდგათ და ამიტომ ყოველ ღონისძიებას, ათასგვარ საშუალებას ხმარობენ ილია დამნაშავედ გამოიყვანონ, მაშასადამე, მოკვლის ღირსად, რათა თავი იმართლონ საზოგადოების წინაშე

მოპირდაპირეებს მარტო ის არ უკლავს გულსა, ილია გლეხებს ვითომ სასტიკად ეპყრობოდა, არამედ ვერ მოუნელებიათ ის გარემოება, რომ ილიამ ეროვნული საკითხი მკვიდრ ნიადაგზე დააყენა, იგია წარმოდგენილი მთელი საქართველოს ერისა, მისი იდეოლოგი. მოწინააღმდეგენი უხერხულ მდგომარეობაში არიან ჩაცვივნილები, ამიტომ აბატყუნებენ ფეხებს და ხელებს, უნდათ ბარდიდან გამოძვრნენ. რაღაც დაჭრჩომიათ გამოსარკვევი, ჰსურთ გამოარკვიონ: ყვავ-ყორნებს ისეთი მოწყობილობა აქვთ ტვინისა და თავის ქალისა, რომ ჭავჭავაძე ჯერ დიდხანს იქნება ამოცანად

ამბობენ, ილია ჭავჭავაძემ თავის პირვანდელ მიმართულებას უღალატაო. მე ეს არა მჯერა, პირიქით უნდა დარწმუნებულნი ვიყვნეთ, ილია სამარემდის მთლიან ადამიანად დარჩა. როგორც ზოდი ოქროსი ილიას უყვარდა საქართველო იმ თავით ამ თავამდე და მის საკეთილდღეოდ იღვწოდა. ბატონყმობა სწამდა მავნებელ მოვლენად და კიდეც აღუდგა მას წინ: ბატონყმობა საქართველოს დაჰღუპავსო, ქადაგებდა (''რამდენიმე სურათი ყაჩაღის ცხოვრებიდან,“ ''გლახის ნაამბობი,“ ''კაცია-ადამიანი“). გადავარდა ბატონყმობა. ილია ჩვენის ცხოვრების მაჯისცემას ფხიზლად თვალყურს ადევნებდა, კარგად იცნობდა როგორც გლეხკაცობას, ისე თავად-აზნაურობას. ბატონყმობის გადავარდნამ იმედი არ გაუმართლა სოფლის გლეხკაცობა კულტურულ ცხოვრების გარეშე დარჩა დღესაც იგი ჩვენი კულტურისათვის უსარგებლოა, არავითარი წვლილი არ შეაქვს. გამონაკლისს შეადგენს ქალაქში მცხოვრებელი მუშები, რომელნიც სწავლასაც ეტანებიან, შვილებსა ზრდიან, თეატრში დაიარებიან, ჯურნალ-გაზეთებს იწერენ, წიგნებს ყიდულობენ და კითხულობენ, ჩვენთვის, დიად, ეს კუ;ლტურული განვითარება იყო და არის დღესაც საჭირო. თავადაზნაურობა კი თუმც მართალია მამულ-დედულს ჰფლანგავდა, მაგრამ ცოტად თუ ბევრად, ამ ჩვენს კულტურულ დაწესებულებებს ეხმარებოდა, როგორც არის სათავადაზნაურო სკოლა, თეატრი და სხვა. თავადაზნაურობა ჩვენს ბურჟუაზიას შეადგენს და თუ ილია, როგორც კულტურული ადამიანი, თავადაზნაურობისკენ გადაიხარა, ეს სწორედ ზემოთ აღნიშნული მიზეზების ბრალია.ჰხედავდა აგრეთვე ილია, რომ როგორც კულტურული ცხოვრების წარმომადგენელი დრეს საქართვეოში თავადაზნაურობა ღარიბდებოდა და ეს მოვლენა სწყინდა. ყველასაც, ვისაც ჭკვა აქვს, თუნდა გლეხი იყოს, ქართველ ადამიანს უნდა სწყინდეს შემლებული ხალხის შემცირება და ყველას უნდა გვიხაროდეს, მდიდარი ხალხის გაამრავლება, რადგან მრავალი მდიდარი როგორც უნდა

იყოს, ჩვენს ცხოვრებას სიმდიდრეს შეჰმატებენ, სანუგეშონი არიან. თუ ეხლა ერთიორი კაცი გვყყავს მდიდარი და იმათ იმედი გვაქვს, რატომ ასი და ათასი მდიდრის ყოლა არა სჯობია ორი და სამი კაცის ყოლას? სოფლის გლეხკაცობა ძალიან ჩამორჩენილია ჩვენს, კულტურულ ცხოვრებას. დიდი დროა საჭირო, ვიდრე ისინი ჩაებმიან იმ საერთო ფერხულში, რომელშიაც არიან ჩაბმულნი: წვრილი ქალაქის ბურჟუაზია, სამღვდელოება და თაავადაზნაურობა.

გაღარიბება გლეხკაცობის გულისათვის ამ ჩვენი ერის კულტურული ნაწილისა მავნებლად უნდა მივიჩნიოთ დღეს დღეობით. რასაკვირველია, ან რაღა გაღარიბებაღა უნდა ისედაც გაღარიბებულსა და გაძვალტყავებულ თავადაზნაურობას?... ვისთვისღაა საშიშ ეს წოდება?

აგრარული საკითხის შეტანა ჩვენი პარტიების პროგრამებში დამარღვეველი იყო ჩვენთვის მთლიანობისა ე ი. ქართველების ძლიერებისა, ძმას-ძმაზე ასისინებს და იმ დროს, როცა ერთობა და სოლიდარობა ქართველების სხვადასხვაწოდებათა შორის იყო დიდად და დიდად საჭირო, მათ უმეტეს რადგან საქართველოს ტერიტორიას უქადიდა კუთვნილებისამებრ განაწილებას კი არა, უცხო ხალხის ხელში გადასვლას, ხელიდან ჩავარდნილი ლუკმა ჩვენს ჯამში კი არა ვარდებოდა, სხვის ჯამს ემატებოდა. რომელ ჭკვათამყოფელ ადამიანს არ ეწყინება ამგვარი მოვლენა?

ქართველი ხალხი მოძრაობას რომ მომზადებული შეჰხვედროდა, მიწის მობილიზაციის საქმეს სამერმისოდ გადასდებდა და სრულიად სხვა ტაკტიკას დაადგებოდა მოქმედებისას. ჩვენ ერთმანეთს დავეტაკეთ და ურემი კი შინ მისატანი დაგვრჩა შუა გზაში გაიდული. ასე მოხდა და კიდევაც ასე მოხდება, თუ ადამიანს წინადვე არა ქაავს პლანი შედგენილი მოქმედებისა, თუ ადრევე არა აქვს გათვალისწინებული ყველა დამბკოლებელი მიზეზები.

ჭავჭავაძის ამოქმედება არა პირადი ინტეერესი, პირადი სარგებლობა, არაამედ საქვეყნო საქმე. ქვეყნის სიყვარული და მოკვდა მუხთალის ხელით არა როგორც თავადი, არამედ როგორც რწმენისა და აზრის კაცი... მის მოწინააღმდეგეთ, ვგონებ, თანდათან თვალებიდან ლიბრი ეცლებათ, ჰგრძნობენ დიდს შეცდომა-შეცოდებასა და ამიტომ მოუსვენრად არიან...

დღეს, ვინც ავს ამბობს ჭავჭავაძეზე, მე იმას ილიას მკვლელს ვეძახი. არის არის ასე? ინტელიგენტს, ავის მთქმელს ამ დიდებულ ადამიანზე,არაფრით ვარჩევ იმ რეგვენისგან, რომელმაც ილიას ხელი შეახო და მის ფიზიკურად მოსაკლავად მახვილი მოიმარჯვა. გაირჩევა კი რითმე? არაფრით. ვის ვებრძვით? რას ვებრძვით? რატომ არ დავფიქრდებით?!

საქართველოს მაშ დღეს თავადაზნაურობა ღუპავს, არა? თავადაზნაურული დაწესებულებანი - ბანკი, სათავადაზნაურო სკოლა? საწყალი თავადაზნაურობა! მგელს მგლობა დაერქვა, ტურამა ქვეყანა ამოაგდოვო! საკვირველ არიან, უფალო საქმენი შენი! კაცს ეგონება მე-19 საუკუნის დასაწყისში ვცხოვრობდეთ და იმ დროინდელი თავადაზნაურებთანა გვქონდეს საქმე.

შეფასება რომ მოხდეს ილიას რწმენისა, მის გრძნობა-აზროვნებისა, აქაც არაფერსა ვპოვებთ მის დამამცირებელს ისეთს, რომ ილია მართლა დსაგმობი იყოს. ნუთუ ავია მოსაკლავია ის მშობელი, ის მამა, რომელიც არ აბედენებს და ერთიანად უცქერის, ერთნაირად ეპყრობა ჯანსაღს და მახინჯს თავის შვილებს?!ვინ დაჰგმო განა მამა უძღები შვილისა შებრალება-შეწყნარებისათვის?

დავგმოთ ჩვენც ჭავჭავაძე იმისთვის, თუ მას ებრალებოდა თავადაზნაურობა, აარა როგორც წოდება, არაამედდ როგორც ადამიანები? განა შეიძლება? დიაღ, მას ებრალებოდა თავადაზნაურობა, როგორც დასუსტებული ნაწილი, სუსტის, მცირერიცხოვან თავის ერისა. რა არის აქ დასაძრახისი, რა არის აქ არა ადამიანური?!

ნუთუ რაა გჯერათ, რომ მოვა დრო, როცა თავადაზნაურთა წრიდან მოსულნი სახელოვანი მოქალაქენი, მოღვააწენი და მოაზრენი იქნებიან და ამ მხრივ თუ წინ არ გაუსწრებენ, უკან არ ჩამორჩებიან გლეხის შვილებს?!. მაშ გავსწყვიტოთ ისინი? ილიაც სწორედ მაგას ამბობდა, ნუ ჰხოცთ თავადებს და აზნაურებს, რადგან ძმები ხართ და თუ დღეს არაა, შემდეგში მაინც დაუფასებელ ძმობას გაგიწევთო. სხვას რომ ყველაფერს თავი დავანებოთ, გულაადობა-ვაჟკაცობაში თავადაზნაურობას ვერავინ შაეჭიდება, ეს ხომ ყველამ ვიცით. ნუთუ ამ ღირსებასაც ზიზღით შევხვდეთ?

ილია რომ ბატონყმობის მომხრე ყოფილიყო „ოთარაანთ ქვრივს“ როფი დსაწერდა?. დიდებული, ბრწყინვალე თავადიშვილის ქალს, ნაზსა დაა ნარნარს კესოს ვიღაც ოთარაანთ ქვრივის სასძლოდ არ დაჰსახავდა და არ გვეტყოდა: დაუახლოვდით ერთმანეთს, ტავადნო და გლეხნო, რითაც, როგორც კი შაიძლებოდესო. ხოლო უებარ წამლად და საშუალებად ამ ერტობისა მოყვარება დასახა. ილიამ გლეხისა და თავადის სისხლი ერთნაირი თვისებებისადა სცნო და მათ ერთმანეთში შერევას თავის მადლიანის მარჯვენით ხელიც მოუმართა, რათა გაემთელებინა „ჩატეხილი ხიდი.“ ამ ჩატეხილი ხიდის გამთლიანება მისი ოცნება იყო. რად გახდა ეს ჩატეხილი ხიდი ილიას ოცნებად? რის გამო? ნუთუ იმიტომ, რომ ის მტერი იყო ტავის ერისა? ილია მოღალატე იყო ხალხისა? ავი უნდოდა გლეხობისათვის?!.

აღარ ვიცი რა თქვას და რაქმნას კაცმა, რა თქვას ისეთი, რომ დაბრმავებულთ აახილონ თვალები და დაინახონ მისი ნათელი, შარავანდედით შემოსილი სახე,- გამოიღონ ყურებიდან ბამბა და გაიგონ, შეისმინონ მისი ხმა ძმობის, ერთობის და სიყვარულისა. შეიგნონ წესი ქვეყნის სამსახურისა. ილაპარაკეთ, ბევრი ილაპარაკეთ, ბევრი წერეთ, ბატონებო, ილიაზე, რაც შეიძლება ბევრი! მე ვერ გეტყვით გაჩუმდითო, ვერ გეტყვით: დროა ბოლო, ბოლო მოეეღოს მითქმა-მოთქმასაო, რადგან მნემოსინა ჩვენის ქვეყნისა არ დაგდუმებსთ, ბევრს დაგაგდებსთ ქადაგად. და ბოლოს ამას ვიტყვი: ზოგსა კაცსა კაცი ჰქვიან, ზოგსა კაცსა-კააცუნაო; ზოგ დედაკაცს - დედაკაცი, ზოგსა - დედაკაცუნაო.

ტექსტის ციფრული ვერსია მოამზადა:

ქ. თბილისის მე-10 საჯარო სკოლის მოსწავლემ **გიორგი მეტრეველმა**